

Det kongelige danske geografiske Selskab.

I det første Møde 1914—15 holdt Forfatter Knud Rasmussen Foredrag om »Fire Vintre i arktisk Grønland. Lysbilleder.

I det andet Møde 1914—15 holdt Dr. phil. Arthur Christensen Foredrag om sin »Rejse i Nordpersien 1914«. Lysbilleder.

I det tredje Møde 1914—15 holdt Dr. phil. Gudmund Schütte Foredrag om Emnet: »Hvordan Romerne fandt Danmark« (Studie over det ældste Danmarkskort). Lysbilleder.

Lidt persisk Folkepsykologi.

Af

Dr. phil. Arthur Christensen.

Det er en almindelig Opfattelse, at Perserne er en degenereret Gren af den ariske Race. Det Uvæsen, der i moderne Tider er blevet drevet med Racebegrebet — tildels som Støtte for alskens storpolitiske Aspirationer — har ikke kunnet undgaa at farve den populære Opfattelse af etnologiske Forhold. Hvad Perserne angaar, er de slet ikke nogen Gren af den »ariske Race« — som vistnok forøvrigt aldrig har eksisteret —, men et orientalsk Blandingsfolk med arisk Sprog. En forholdsvis faatallig Skare arisk-talende Erobrere trængte i en fjærn Oldtid ind i Iran, hvor de forefandt en utvivlsomt langt talrigere indfødt Befolkning, hvem de gav deres Sprog. Erobrerne holdt, som en herskende Adelsklasse, Aarhundreder igennem deres Blod rent. En forbigaaende Forstyrrelse bragte Alexander den Stores og hans Efterfølgeres Politik, hvorved den persiske Adel fik en Tilsætning af hellensk-makedonisk Blod. Tiltrods for den Opløsning, der indtraadte paa alle Punkter efter Alexanders Død, da, som det hedder i den persiske Tradition, »der ikke fandtes nogen Herre, ikke nogen Suveræn, ikke

nogen Fører, ikke nogen Dastur, som kendte Religionen«, bevaredes dog i forskellige Egne af Iran, navnlig i det egentlige Persien (Persis, Fârs) de gamle Slægttraditioner. De Folkevandringer, der hjemsøgte Østiran i Partherkongernes Tid, berørte kun i ringe Grad de Dele af Iran, der hører til det nuværende Persien, og det samme gjaldt sikkert Haital-Folkets (Hephtaliternes) Indfald paa Sasanidetiden. Under hele denne Periode bevarer de fornemme Slægter deres Blodsrenhed saa godt, som Haremssystemet overhovedet tillader det, og enkelte gammelpersiske Slægter fører endda de gamle Traditioner med nogle Aarhundreder ind i den islamiske Tid. Selv om Blodet er yderligere opspædt med arabisk Blod, er dog Aanden den gamle.

Men i det hele er der ingen Tvivl om, at det, der endnu maatte være bevaret af det arisk-talende Erobrerfolks fysiske og psykiske Ejendommeligheder, er gaaet under i de Omvæltninger, som den arabiske Invasion førte med sig. Ikke blot gennemsyredes Persien af et ikke ubetydeligt arabisk Element, men Islam gjorde Ende paa den gamle

aristokratiske Samfundshygning, og før eller senere tabte de urgamle Adelsætter sig uhjælpelig i Underklasserne, i den store Urbefolkning.

En ny Tilblending, vel nok den største i den historiske Tid, skyldes Tyrkerne, der omtrent fra det 9.—10. Aarhundrede e. K. op til det 19. ustandselig siver ind i Persien. Mongolerne har i langt ringere Grad sat Spor i Persiens Befolkning.

I vore Dage har den store Provins Azerbeidjan ganske overvejende tyrkisk Befolkning — med en Minoritet af Kurdere. Tyrkiske Stammer findes spredt overalt i Nordpersien, i Vestpersien omkring Hamadan, Ispahan o. s. v. og i Sydpersien i Färs. Selve Kongedynastiet tilhører som bekendt en tyrkisk Stamme, Kadjarerne. En sammenhængende arabisk Befolkning findes ved den persiske Havbugt og Shatt-el-arab og i Landet omkring Floderne Karun og Dizful. Andreas har efter indgaaende antropologiske Undersøgelser i Persien end ikke i Färs fundet Spor tilbage af den »ariske« Type.

Man gør derfor bedst i at lade Racebegrebet ude af Betragtning, naar man taler om Perserne, og betragte den persiske Folkekarakter som et Produkt af Tradition, Naturforhold og Levevilkaar. Perserne har stolte Traditioner, men Traditioner, der er for gamle og udviskede til at kunne øve nogen løftende Indflydelse. Om den oldpersiske Stortid ved selv en jævnt dannet Nutidsperser mindre end en dansk Latinskoledreng. Kyros og Dareios er overgroede med et Vildnis af Sagn, der stammer fra de forskelligste Egne og Tider. Traditionen er for Nutidsperserne de store Digtere, Firdosi, Sadi, Hafiz, og saa Sefavidernes nationalpersiske Rige i det 16. og 17. Aarhundrede, en Periode, hvorfra der endnu lever taagede Minder; men de tjener forøvrigt mere til at stille Nutidens Bedrøvelighed i Relief end til at spore til ny Stordaad.

Persien er, med faa Undtagelser, en lidet gæstmild Jord. Landet kræver strængt energisk Arbejde for at give Udbytte. Derfor trivedes det vel under den zoroastriske Religions Indflydelse, der prædikede Jorddyrkingens Hellighed og Arbejdets Værdi, og derfor har det været i jævnt Forfald, siden denne Lære forsvandt. Den persiske Natur beherskes af Biabanen, den golde stenede Slette, hvor der for det meste kun trives en enkelt Plante, den i stride, uregelmæssige Totter voksende aromatiske Ispend, en Plante af Rude-Familien, som Folketroen tilskriver forskellige lægende Egenskaber. I Virkeligheden er Biabanen slet ikke uopdyrkelig. Den mang-

ler kun Vand. Regnmængden er ringe, og hele Sommeren igennem regner det ikke. Men de Vandmasser, der kommer fra Bjærgene kunde udnyttes — og har været udnyttet — i langt højere Grad end Tilfældet nu er. Uheldigvis har persiske Konger i tidligere Tider skænket snart et, snart et andet af disse Vandløb, der var i Kronens Eje, til deres Yndlinge, i hvis Efterkommeres Besiddelse de endnu er, saa at den, der vil tage et Stykke Jord under Opdyrkning, maa købe Vandet af en eller anden Magnat.

Der er noget trøstesløst ved de uendelige, stenede Flader med deres fattige Plantetotter. Men der er tillige noget betagende og storladent ved de frie Vidder og ved denne Uberørthed. Aartusind efter Aartusind har Karavanerne vandret af disse naturlige, aldrig af Menneskehaand anlagte Veje gennem den samme Ødemark, og lagt sig til Hvile om Nætterne under lignende Forhold som den Dag i Dag. Under den ensformige March gennem det mægtige, triste Øde synes man først ret at forstaa Orientens Aand, hele den Tone af lidt sentimental Pessimisme, der gaar gennem dens Digtning.

Virker Naturen i Persien saaledes, efter at man først har opgivet at besejre den, psykisk deprime-rende, saa har Aarhundreders elendige og usikre Levevilkaar kun kunnet medføre en almindelig Demoralisation. Kun med Aarhundreders Mellemrum har Landet haft en paa én Gang velsindet og kraftig Konge, der i nogen Grad har kunnet lette det Tryk, som en systematisk Korruption har lagt paa Folket. En saadan Konge har Persien ikke haft siden Nadir Shah, d. v. s. siden den anden Fjerdedel af det 18. Aarh. Korruptionen gennemsyrrer alle Lag, fremmer Hangen til Lediggang, avler Kryberi, Hovmod, lægger et Bjærg af Skatter og Tynger paa Bonden, som bærer Landet, og gør den Besiddende utryg overfor griske Magthavere. Revolutionen og Konstitutionen har med Hensyn til disse Forhold ikke frembragt nævneværdige Forandringer.

Det er derved forstaaeligt, at den persiske Folkekarakter ikke virker umiddelbart sympatisk. De Rejsende, der har skildret Perserne, er i Reglen nogenlunde enige i deres Dom. De indrømmer Perserne en vis intellektuel Livlighed, men frakender dem til Gengæld mere eller mindre absolut almindelige Moralbegreber. Allerede i det 17. Aarhundrede skildrer Chardin dem som aandrige og filosofisk anlagte, høflige og fulde af Komplimenter, men

falske, løgnagtige, bedrageriske, hyklerske, ødsle, men blottede for Ædelmodighed, dertil uvidende og dovne. Og det er saa temmelig den Karakter-skildring, som gaar igen hos de Rejsende op til vore Dage. Dog vil man let konstatere, at Evropæernes Dom over Perserne gennemgaaende falder haardst ud, jo mindre de er i Stand til at tale med dem paa deres eget Sprog. Evropæere, der taler flydende Persisk, giver i Reglen et noget andet og lysere Billede. Saaledes skildrer Lægen Wills, der havde tilbragt en længere Aarrække i Persien, Befolkningen »som gæstfri og forekommende, saa hæderlig som det store Gros af Mennesker og særlig velsindede overfor fremmede«, og han mener endog, at den persiske Handelsmands Moral ikke vil komme tilkort ved Sammenligning med den evropæiske Købmands, selv om han ikke naar op til den høje Standard, som Englænderne hylder i Teorien. Og Cambridge-Professoren E. G. Browne, der vel nok er Nutidens bedste Kender af persisk Aandsliv, og som har levet med Persere af alle Samfundslag, har i det hele faaet et godt Indtryk af Befolkningens Moral. I saa høj Grad afhænger det sete af Øjnene og Bedømmelsen af Folkekarakteren af den Grad af Sympati, man bringer Folket imøde. Overfor den, der taler Landets Sprog, og som har Vilje til at stille sig paa en venskabelig Fod med de Indfødte, vil disse naturligvis ogsaa snarere vise sig fra den fordelagtigste Side end overfor en eller anden tilfældig Turist, der maaske ikke lægger Skjul paa sin Ringeagt overfor de Indfødte. For de Evropæere, der er ansatte i ledende Stillinger i Reformarbejdet i Persien er det mange Gange vanskeligt at trænge ind til den brede Kærne i Folkekarakteren; de repræsenterer Myndigheden og Ordenen, og Myndighed og Orden er for Perseren paa Forhaand fjendtlige Begreber. En evropæisk Embedsmand, der har virket ca. 12 Aar i den persiske Administration, og som egentlig ikke havde været forudindtaget mod Perserne, udtalte til mig som Resultatet af sine Erfaringer, at der i Persien kun fandtes to hæderlige Menneskeklasser, nemlig Hammalerne (Lastdragerne) og Tscharvadarerne (Karavanførerne).

Det første Indtryk af Befolkningen i en persisk By er nu unægtelig ikke tiltalende. Det ser ud, som om ni Tiendedele af Befolkningen bestod af Lazzaroner, pjaltede, lurvede Dagdrivere, der skraaler uharmonisk op, Hundeplagere fra Barnsben af. De mest elementære Reulighedsbegreber er ukendte,

selv blandt dannede Persene er det ikke stort bevendt i saa Henseende. Personlige Æresbegreber synes meget lidt udviklede. Tiggeri over alle Bredder.

Paa den anden Side synes Kriminaliteten ikke at være særlig stor i Persiens Byer, og jeg har det bestemte Indtryk, at man i Teberan med større Tryghed for sine Ejendele kan gaa fra en uallaaset Dør end i de fleste evropæiske Hovedstæder. Perseren vil maaske gjerne bedrage én, i et vellykket Bedrag ser han et Vidnesbyrd om sin Intelligens, men han stjæler ikke. En Tjener beregner sig en vis hævdvunden Procent ved sine Indkøb — Lønnen er jo i Persien kun ringe — men langfingret er han som Regel ikke. Sportlerne er mere indbringende end Lønnen, det er det System, der raader overalt i Persien; det tiltaler ikke Evropæere, men den enkelte Perser kan ikke gøres ansvarlig derfor.

»Pischkesch« kaldes den Gave, som man frembærer for en Magthaver eller Overordnet for at sikre sig hans Velvilje. Man har et andet Ord, »Anam«, for den Gave, som man giver en Laverestaaende som Anerkendelse for udviste Tjenester. »Anam« svarer altsaa nærmest til vort Ord »Drikkepenge«, men »Anam« en er anderledes fast reguleret. I den og den givne Situation ventes en »Anam« paa den eller den Størrelse. Det er ikke let for en Fremmed at lære, og giver man for lidt, protesterer Vedkommende: Anam'en er hans Ret, og han bør have den udbetalt med dens fulde Beløb. Vi Evropæere ser deri et stygt Uvæsen, og det er et af de Momenter, der bidrager til at forme den Rejsendes Dom om Perserne. I Virkeligheden ligger Fejlen ogsaa her mere i Systemet end hos den enkelte. Ofte gør den Rejsende ogsaa Perseren Uret ved at skildre Forholdet, som om en Perser overhovedet ikke viste nogen en Opmærksomhed, uden at den var dikteret af Ønsket om en Pengegave. Det er ikke Tilfældet. Om Foraaret er det f. Eks. Skik, at de Folk, man kommer i Berøring med i Persien, bringer én Roser. Vedkommende nærmer sig og overrækker Rosen med højre Haand, idet han holder venstre Haand paa Brystet. Denne Opmærksomhed vises ofte, uden at der ligger Beregning bag ved. Naturligvis er der ogsaa Tilfælde, hvor Rosen blot er et Middel til at afpresse Anam, og for Evropæeren hører der megen Takt til at skelne det ene Tilfælde fra det andet og optræde korrekt i de Situationer, som Rosentiden giver Anledning til.

At Handelsmoralen gennemgaaende ikke staa særlig højt blandt Perserne, er en Kendsgerning, som ikke lader sig bringe ud af Verden. Det er ikke blot Pengebegær, der lokker den persiske Handelsmand til at snyde, men ogsaa den rent intellektuelle Glæde ved at kunne overlister sine Medmenesker. Et vellykket Kup af den Art hører til de Bedrifter, en Perser med Stolthed fortæller om. Alligevel overdrives Persernes Uhæderlighed i Handel maaske nok noget af de Fremmede, ganske særlig Grad maa holde for. De er jo for det meste et let Bytte, og desuden hersker blandt Menigmand i Persien den Opfattelse, at Gud har skabt de Vantro til de Troendes Fordel, og selv om Snyderi og Bedrageri ikke er den heldigste Ballast at bringe med sig over i det Hinsides, saa tæller Bedrageri overfor en Vantro ikke med.

Den opmærksomme Iagttager kan imidlertid træffe paa de besynderligste Tilfælde af Moral midt i Umoralen. Kort efter at jeg var kommen til Teheran, stod jeg en Dag og saa paa de i en Boglade fremlagte Bøger og Haandskrifter. De to Lærlinge, som sad i Boden, tilbød at skaffe mig noget ekstrafint. De gik over i et Lager paa den anden Side af Gaden og vendte tilbage med et stort Haandskrift, udstyret med en Række ganske vel udførte Miniaturer. Haandskriftet var mellem 200 og 300 Aar gammelt, og man tilbød mig det for 70 Tomaner (ca. 225 Kr.) men gik sluttelig ned til 45 Tomaner. Jeg havde dengang endnu ingen Erfaring med Hensyn til Indkøb af illuminerede Haandskrifter, og med Hensyn til, hvorledes Falsknerier udførtes. Det var mig dog mistænkeligt, at Haandskriftet kunde sælges saa billigt, men da jeg vidste, at ethvert Køb i Persien kan bringes til at gaa tilbage, naar en af Parterne kræver det inden Solnedgang samme Dag, saa jeg ingen Risiko ved at købe Haandskriftet og tage det med hjem til sagkyndig Undersøgelse. De to Lærlinge bad om deres Anam og fik tilsammen 3 Kran (omtrent en Krone.) Naturligvis viste det sig, at Miniaturerne var falske, hvorfor jeg straks vendte tilbage til Boghandleren, foreholdt ham Bedrageriet — han havde forsikret om Billedernes Ægthed — og forlangte mine 45 Tomaner tilbage. Da jeg paaviste, hvorledes Falskneriet var udført, indrømmede Boghandleren det ogsaa, idet han erklærede, at hvis Billederne havde været ægte, havde Haandskriftet været 1000 Tomaner værd. Jeg fik Pengene tilbage. Og nu skete

det mærkelige, at de to Lærlinge, som jeg slet ikke havde tænkt videre paa, kom frem og vilde levere deres 3 Kran tilbage. De var naturligvis glade over, at de fik Lov til at beholde dem.

Hvis man vilde forsøge at analysere de persiske Handelsmænds Tankegang i et Tilfælde som dette, vilde Resultatet vel omtrent blive følgende: Naar Kunden finder saa meget Behag i en Kunstgenstand, at han vil give den Pris derfor, som han kan blive enig med Sælgeren om, saa har han faaet Valuta for sine Penge, hvad enten Kunstgenstanden er ægte eller falsk; men skal en Handel gaa tilbage, saa skal Køberen ogsaa have det fulde Beløb igen, og til det fulde Beløb hører Anamen.

Alt i alt har mine Erfaringer angaaende persisk Gennemsnitsmoral ikke være altfor ugunstige, og jeg har under mit fire Maaneders Ophold i Persien truffet ikke saa faa brave og hæderlige Mænd fra de forskelligste Samfundslag. Men den overall raadende »laissez aller«, Hangen til Driveri, Mangelen paa Præcision og paa Sans for Tidens Værd tillader ganske vist ikke at nære store Forhaabninger om Muligheden for en Regeneration af det persiske Folk.

Om Persernes intellektuelle Egenskaber lyder Dommen hos de forskellige europæiske Kritikere nogenlunde ens. De har en livlig, men ikke særlig dybtgaaende Intelligens. De opfatter let og hurtigt, er i Almindelighed nysgærrige og interesserede i alt, og i hvert Fald hos de dannede Persere møder man et aabent og fordomsfrit Blik for de Fortrin, som fremmede Kulturer i den ene og den anden Henseende kan have for deres egen. De er mistænksomme overfor Motiver til menneskelige Handlinger, og deres Livsopfattelse er præget af en intellektuel Pessimisme, som ingenlunde behøver at skaffe dem Anfægtelser og dybe Sjælekampe, men snarere giver dem en æstetisk Tilfredsstillelse. Livet er intet, og Verden er et daarende Fata morgana. Vi lever en stakket Stund mellem mange Bekymringer og faa Glæder uden at vide, hvorfra vi kommer, og hvorhen vi gaar, og uden at have fattet Meningen med det hele. Vi er et usselt Legetøj i Haanden paa den ubøjeelige Skæbnemagt, det ubønhørlige »Hjul«, der ruller følelsesløst ad sin Bane, knusende under sig Slægtled efter Slægtled. Forgængelighed tilhøbe. Det er de Stemninger, der præger Perserens Poesi og hans Filosofi, men de gør ham ikke melankolsk og livsfjendsk, de har for ham deres egen dybe Charmé, ligesom

Elskovslyrikens larmoyante Bedrøvelighed; naar han sidder lunt paa sit Harems Polstre med den forbudne Drik perlende i Bægret, saa nyder han som et ekstra Raffinement de taarefyldte Elskovskvad til Fløjten og Lutens Klange. Hans Pessimisme er dog ikke uden praktisk Værdi; Overbevisningen om Livets Intethed kan holde ham oppe og give ham Modstandskraft i Nødens og Ulykkens Stund.

Perseren beundrer Lærdom og Kundskaber. Selv tilegner han sig forholdsvis let Kundskaber, men han mangler den Stringens i Tænkningen og den kritiske Evne, der er Forudsætningen for videnskabelig Virken i moderne Forstand. Det er endnu bestandig den metafysiske Spekulations Hjørnespind, der lokker ham fremfor den tørre, nøgterne Videnskabelighed, der ikke taler saa stærkt til Fantasien. Ligesom Gennemsnits-Europæeren er Perseren naivt troende, Skeptiker eller irreligiøs mere af Temperament end som Resultat af en klar og bevidst Argumentation. Han er ikke Logiker; han kan følge og forstaa en logisk Bevisførelse, maaske endog til en vis Grad beundre den, men den bliver uden Indflydelse paa hans Tro og Overbevisning. Han kan indrømme et Arguments Rigtighed og dog holde fast ved de ham tilvante Anskuelse, der staar i absolut Modstrid med dette Argument, og det uden at blive Selvmodsigelsen var — et Forhold der dog heller ikke er udelukkende persisk. I Almindelighed gaar Skepsis og Lettroenhed paa en underlig Maade Haand i Haand. En fornem ung Perser, der havde faaet sin Uddannelse i Evropas Hovedstæder, og var bleven stærkt paavirket af evropæisk Væsen — overfor Islam, som han officielt tilhørte, stod han temmelig indifferent —, rettede en Gang for fuldt Alvor følgende Spørgsmaal til mig: »Hvorledes forholder det sig egentlig med den Opfindelse, som man paastaar skal være gjort i Evropa, nemlig at opfange af Luften de Ord, som i sin Tid er blevne udtalte af Adam, Muhammed og andre store Mænd?« Da jeg i mit Svar udtrykte nogen Tvivl overfor denne sindrige Invention, sagde han: »Hvorfor skulde det være umuligt? De udtalte Ord maa jo dog være blevet hængende et eller andet Sted. Tidligere vilde man ogsaa have betragtet Telefonen som Fantasteri, og nu...« Perseren har intet Skøn over Videnskabens, saa lidt som over Erkendelsens Grænser.

Naar man blandt oplyste Persere kan træffe den Slags Forestillinger, er det intet Under, at alskens

gammel Overtro florerer blandt den jævne Befolkning, Til de trivielleste Ting kan der knytte sig Varsler. Det er f. Eks. et slet Varsel at møde en gammel Kone først om Morgenens, naar man gaar ud, ligeledes at møde to Kvinder og passere midt imellem dem; er det to mindreaarige Piger saa er det derimod et godt Varsel. Det betyder Uheld, naar den ene Sko falder ovenpaa den anden. Man skal tage sig iagt for at feje Gulv om Aftenen og for at tage Bukser paa staaende; den sidstnævnte Operation skal saa vidt muligt gøres, idet man sidder ned, om det da skal gaa én vel den Dag. Tallet 13 bringer naturligtvis Ulykke.

For Kvinder drejer alt sig om at faa Børn. Den barnløse Hustrus Stilling er lidet misundelsesværdig; hun bliver foragtet, tilsidesat for andre Kvinder, maaske forstødt. Derfor gælder det for de barnløse Kvinder om at skaffe sig Tryllemidler der kan bringe Frugtbarhed. De begiver sig ud til en eller anden hellig Grav, sønderriver her deres Slør og binder et Stykke deraf fast paa Graven. Eller de henter Vand under Hjulene paa syv Møller, blander det sammen og gyder det over deres Hoveder eller bruger det til Madlavning, til at drikke, til at vaske sig i osv. Ligeledes maa der Tryllemidler til for den ugifte Kvinde, der længes efter at naa ind i Ægteskabets Havn. I Teheran, hvor der rundt om paa forskellige Steder findes opstillet gamle Bronzekanoner fra svundne Aarhundreder, har disse militære Kuriositeter, Gud ved hvorledes, faaet Ord for at kunne skaffe en Pige en Bejler, naar hun paa en bestemt Dag sætter sig op at ride paa en af dem.

Der findes en hel Literatur om Forfærdigelse af Talismaner, om den Kraft der ligger i de forskellige Koransprog.

Det 9. Vers af Koranens 7. Sure lyder som følger: »Vi har givet Eder Bo paa Jorden og skaffer Eder Underhold paa den. Hvor ringe er ikke Eders Taknemlighed!« Den, der om Fredagen opskriver dette Koranvers og hænger det op i sit Hus eller sin Butik, faar Held og Velsignelse og gør gode Forretninger.

Koranen 8. 10.: Gud handlede saaledes (∴ lovede de Troende sine Engles Hjælp) blot for at glæde Eder, og for at Eders Hjærter skulde beroliges. Hjælpen kommer kun fra Gud. Sandelig Gud er mægtig og vis«. Naar man den 27. i Maa-neden Ramazan skriver dette Skriftsted op paa et Stykke Papir og lægger dette under sin Segtring

eller i sin Turban, vil man opnaa Sejr over sine Fjender.

Koranen 9. 32.: »De vilde slukke Guds Lys, men Gud vil kun gøre sit Lys mere fuldkomment, selv om det ogsaa mishager de Vantro«. Dette Vers skriver man med Safran og Rosenolie inden i et Drikkeglas, parfumerer det med Aloe og Ambra og skyller det af med Jasminolie, som man derpaa opbevarer i en grøn Flaske. Hver Gang man vil begive sig til Audiens hos en Stormand, besmører man Øjenbrynene med lidt af denne Salve; saa vil man opnaa sit Ønskes Opfyldelse, og ens Hæder vil blive formeret.¹⁾

Er en Ting bleven borte eller gælder det i det hele taget om at »vise igen«, saa henvender man sig til en Rammål. Hans Kunst er en Aflægger af Astrologien. Oprindeligt opererede han med et Lag Sand, hvori Stjernebilleder tegnedes. Nu bruger Rammålen en flad Skive, paa hvilken Stjernebillederne er indridsede; et Par tærninglignende Genstande kastes ind paa Skiven, og af deres Stilling mellem Stjernebillederne spaaer Rammålen, idet han følger de almindelige astrologiske Regler.

I Karavaneseraiet i Landsbyen Lasgird saa jeg en ussel, fattig ung Vandbærer som under Udøvelsen af sin Gærning rystede over hele Kroppen. Jeg spurgte ham, om han havde Feber, da jeg i saa Fald vilde give ham noget Kinin. Han svarede, at han rystede ikke af Feber, men af Skræk, fordi han en mørk Nat for syv Aar siden havde mødt en Djinn, en ond Aand, ude i Biabanen. Han havde forøvrigt, som det frengik af et nærmere Forhør, ingenting set, men blot hørt Lyden af Djinnen i Vandet, og det havde været tilstrækkeligt til at give ham et Nervesjok, som formodentlig gør ham til Invalid for Livstid.

Disse Djinner er uhyggelige Væsner. De har ikke Menneskefødder, men Klove som Okser. De viser sig kæmpehøje for dem, som frygter dem, men har man Mod til at nærme sig til dem, svinder de ind og bliver ganske smaa. De er bange for Jærn. Min Tjener Lutfullah fortalte, at han en Nat i en Have i Zendjan havde set en hel Mængde Djinner, der legede, dansede, spillede paa Instrumenter og havde Lys tændt. De fejrede efter hans Opfattelse en Bryllupsfest. Da han havde en Spade af Jærn paa Skulderen, frygtede han dem

¹⁾ Efter et persisk Haandskrift (Khawäss ul-âjät, »Koranversenes særlige Egenskaber«), som jeg har bragt med hjem fra Teheran til Københavns Universitetsbibliotek.

ikke, men gik henimod dem, og saa forsvandt hele Aandeselskabet.

De er iøvrigt af en drilagtig og og onskabsfuld Karakter og driver naturligvis særlig deres Spil ved Nattetid. Det kan hænde f. Eks., at en Mand om Natten føler skoldende hedt Vand hældt ud over sig. Saa er det Djinnerne der driver deres kaade Spøg med ham. En Købmand havde mange Heste. En Nat blev en 3—4 Stykker af dem bortført af en Djinn, der tumlede saaledes med dem ude i Biabanen, at de kom magre og syge tilbage. En anden Djinn-Historie er følgende: En Mand havde købt en ny Klædning til sin Søn, der skulde giftes. Nu skete det en Aften, da Manden havde saaet Byg og gik ud i Biabanen for at skaffe Vand til sin Jord, at han saa en Djinn, der var iført hans Søns nye Klædning. Manden greb efter Djinnen og satte med sin lerede Haand et Mærke paa Dragten, men saa overmandede Skrækken ham, og han faldt i Afmagt. Ved Morgengry kom han til sig selv og vendte hjem. Da Sønnen paa Bryllupsdagen tog sin nye Klædning paa, saa man Mærket af de fem lerede Fingre paa Tøjet. Saaledes laaner Djinnerne ofte Menneskebørnenes Sager, men plejer at bringe dem tilbage efter Brugen. De lever iøvrigt af samme Slags Føde som Menneskene. De er ogsaa underkastede Døden, men man finder aldrig deres Lig, thi saa snart en Djin dør, bringer de andre Djinner Liget bort.

Djinnerne er ligesom Ghulerne Dæmoner, i hvilke den ensomme Ødemarks Uhygge i Nattestunden har fortættet sig. Medens Djinnerne paa forskellig Maade skader Menneskene, slaar dem med Sygdom o. s. v., saa forfølger de kæmpestore, menneskelignende Ghuler Menneskene i Ørkenen for at fortære dem. Det er en almindelig Folketro, at mange Djinner og Ghuler dør, hver Gang et Æsel eller et andet Dyr lægger sig i en Skarndyng.

Baade Djinner og Ghuler er komne ind i Persernes Forestillingskres fra Araberne. De har delvis fortrængt de gamle persiske Dæmontyper, Diver, Drudjer og Perier. Diver og Perier eksisterer dog endnu i Folkebevidstheden, men de spiller en mere beskedet Rolle. En Div, nu almindelig kaldet Divzade (Divsøn) er et stort Uhyre med Horn i Panden; det er af en onskabsfuld Karakter, men har man en Talisman, der binder Divzaden, kan man tvinge den til at yde én de Tjenester, man forlanger. De kvindelige Perier eller Perizader, skønne, fugleagtige, befjedrede Menneskevæsner, er

derimod ganske uskadelige og Menneskene vensindede.

Den filosofiske Pessimisme, hvormed Perseren betragter Livet og Verden, gør intet Skaar i hans gode Lune. Han ejer nemlig et solidt Fond af naturligt Vid, iblandet med en ikke ringe Portion Malice, og han vil med Velbehag nyde en Skildring af en komisk Situation eller en Beretning om et rapt og vittigt Svar. Følgende tre Smaahistorier kan tjene som Eksempler paa persisk Vid af den mere harmløse Art.

En Mand sendte sin Tjener afsted med 10 Faar, som han skulde overbringe som Gave til sin Herres Ven. Tjeneren stak et af Faarene tilside og overbragte de ni andre tillige med et Brev fra sin Herre. Modtageren læste Brevet og saa, at der var Tale om ti Faar. Han sagde til Tjeneren: »Der skulde jo være ti Faar, hvorfor er der kun ni?« — »Ja hvad ved jeg«, svarede Tjeneren, »hvad jeg bringer her, er alt, hvad der er«. — »Men der staar her i Brevet, at du skal bringe mig ti Faar, og der er kun ni«. — »Det er ikke min Fejl« svarede Tjeneren, »at der staar skrevet i Brevet, at der skal være ti, medens der i Virkeligheden kun er ni«. Manden tænkte, at Tjeneren maaske ikke forstod, hvad ni og ti var; han lod derfor ti af sine egne Tjenere kalde og spurgte den fremmede Tjener: »Kan du se, hvor mange Mand her er?« Tjeneren talte dem og svarede: »Der er ti«. Saa sagde Herren til sine Tjenere: »Nu tager hver Mand sit Faar«. De ni Tjenere tog hver sit Faar, men den tiende stod tomhændet. »Kan du nu se«, sagde Herren til den fremmede Tjener, »de ni Tjenere har hver sit Faar, den tiende har intet«. — »Godt«, svarede Tjeneren, »de ni har været hurtige i Vendingen, medens den tiende har været doven. Hvad kan jeg gøre ved det?«

En Mand bar 7 Æg i sin Kappeflig. Paa Gaden mødte han en anden Mand, til hvem han sagde: »Hvis du kan sige mig, hvad jeg har i min Kappeflig, vil jeg give dig disse Æg, og hvis du kan sige mig, hvor mange der er, vil jeg give dig dem alle syv«. Den anden grundede en Tidlang derover og sagde saa: »Giv mig et Vink endnu, saa kan jeg maaske gætte det«. — »Det er noget hvidt, midt i hvilket der findes noget gult«. — »Nu har jeg det«, udbrød den anden, »det er en hvid Roe, som man har udhulet, og i hvis Indre man har anbragt en Gulerod«.

En ung Mand og en ung Kvinde elskede hin-

anden. En Dag skulde Manden rejse bort. Pigen sagde da til ham: »Giv mig den Ring du bærer. Jeg vil sætte den paa min Finger, og hver Gang jeg ser paa den, vil jeg tænke paa dig«. Den unge Mand svarede: »Nej, jeg vil ikke give dig Ringen. Hver Gang du ser paa din Finger og ser, at Ringen ikke er der, vil du netop rigtig tænke paa mig«.

Iøvrigt er persisk Vid endnu stærkt beskægtet med det drastiske, saftige og syrlige Vid, som florerede i Europa mod Middelalderens Slutning som den borgerlige bon sens, Reaktion mod Ridder-, Hof- og Præsteaand, Fabliauernes Vid. Det kommer frem ikke blot i den grove og ganske usminkeede Obskønitet, men ogsaa i den robuste Maade, hvorpaa menneskelig Ulykke tages, i den Maade, hvorpaa man morer sig over barbarisk Skæmt eller over en vellykket Gavtyvestreg, medens man kun har Spot tilovers for Ofrene. Saaledes fortælles det f. Eks. om en skikkelig Bondemand, der red til Bys paa sit Æsel, trækkende efter sig en Ged med en Bjælde om Halsen, at han mødte tre Gavtyve, som blev enige om bogstavelig at plyndre ham til den nøgne Krop. Den ene Gavtyv erklærede, at han vilde stjæle Geden, den anden vilde tage Æslet og den tredje vilde herøve Bonden de Klæder, han havde paa Kroppen. Den første bortførte Geden, idet han behændigt bandt Bjælden til Æslets Hale. Den anden gjorde ham opmærksom paa Tyveriet, og fik ham til at løbe efter Tyven i en forkert Retning, medens han selv fjærned sig med Æslet. Den fortvivlede Bondemand, der nu flakkede rundt uden Maal og Med, traf paa en Mand, der sad og græd ved Siden af en Brønd, og som fortalte, at han havde tabt en Æske med Juveler til 10.000 Tomaners Værdi ned i Brønden. Lidt trøstet over, at en anden havde mistet endnu mere end han selv, lod Bonden sig mod Løfte om en god Belønning hejse ned i Brønden for at lede efter Æsken. Den tredje Gavtyv, thi ham var det naturligvis, fjærned sig imidlertid med Bondens Klæder, som denne havde taget af, inden han lod sig hejse ned i Vandet. Med stort Besvær kravlede Bonden op og fandt ikke andet end Gavtyvens Stav, der var bleven liggende ved Brøndens Rand. Bonden vandrede nøgen afsted, idet han truende svingede Stokken og raabte: »Kom mig ikke nær, eller jeg slaar!« Man spurgte ham, om han var bleven gal. »Nej«, svarede han, »men jeg er bange for, at man næste Gang vil stjæle mig selv«.

Af lignende Art er følgende Fortælling:

Nogle blinde Mænd stod ved Bredden af en dyb Flod og vidste ikke, hvorledes de skulde komme over. En seende Mand kom just forbi i det samme. De Blinde bad ham om at lede dem til et Vade-sted og her føre dem over paa den anden Bred; til Løn vilde de give ham ti Nødder hver. Manden gik ind derpaa. Han lod dem stille sig i Række den ene bag den anden, saaledes at hver af dem holdt sin Formand i Kappen. Den forreste tog fat i den ene Ende af Mandens Stok, og han ledede hele Rækken ud i Floden, hvor de druknede den ene efter den anden. Medens de laa dér og kæmpede med Bølgerne, gjorde de Anskrig. Manden raabte til dem: »Hvad skriger I for? I mister jo intel. Hvis nogen havde Grund til at jamre, var det mig, som gaar Glip af alle mine Nødder«.

Fabliau'ernes Aand viser sig ogsaa deri, at de verdslige Magthavere, ikke mindre end Præsterne, stadig maa tjene som Skive for Folkeviddet. Den bestikkelige Kadi er vel den almindeligste af alle Typer i saadanne folkelige Smaahistorier. Stormændenes Kryberi tages paa Kornet f. Eks. i følgende grovkornede Anekdote:

En Bonde gik og pløjede sammen med sin lille Søn. Drengen spurgte: »Fader, hvad lever Kongen af?« — »Han lever af Druesirop, Rosiner og Figner«, svarede den Gamle. — »Fader, hvormed rager man Kongens Hoved?« vedblev Drengen. »Man smører hans Hoved ind med Druesirop og rager det med en Guldkniv«. — »Hvorned fjærner man Kongens Udtømmelser?« — »Med Skovl af Sølv«. — »Tror Du ikke, at jeg kan faa lidt deraf?« — »Nej, min Dreng, det er ikke muligt, for Ministrene og Overgeneralen spiser det altsammen«.

Og med Adresse til Præsterne:

En hellig Mand, en Molla, blev en Gang syg, og de persiske Læger kunde ikke helbrede ham. Til sidst førte man Patienten til en evropæisk Læge. Efter at denne havde undersøgt Patienten og stillet Diagnosen, sagde han: »Du maa drikke noget Vin, anden Medicin vil ikke kunde hjælpe dig«. Mollaen udbrød: »Aldrig har jeg drukket Vin, thi Vinen er forbudt i vor Religion, og hvis jeg gjorde det, vilde jeg komme i Helvede«. — »Hvis Du ikke drikker Vin«, svarede Lægen, »vil Du komme der hurtigere«.

Men ikke blot mod Religionens Tjenere er Persernes Spot rettet. Troen selv er ikke altid sikker for hans uærbødige Vid. Hangen til metafysisk Spekulation og Frygten for de himmelske Magter

har sit Komplement i en Tilbøjelighed til at gøre Oprør mod det hellige. Der behøver ikke at ligge Vantro deri, men som man hævner sig paa jordiske Tyranner ved onskabsfuld Spot, saaledes fristes man til paa samme Maade at tage Hævn for Himlens Tyranni. Kun er man forsigtigere, Viddet er tilsløret, Visen ofte kun halvkvædet, men Virkningen maaske netop derfor saa meget mere intens. Ingen Fortælling kan bedre illustrere denne Side af Persernes Væsen end følgende, som Gobineau har meddelt i sin klassiske Bog »les Religions et les Philosophies de l'Asie centrale«:

En Rytter mødte ved Porten til en By en gammel, krumbøjet Præst, der gik og læste i en Bog og græd samtidig. Rytteren hilste paa ham og spurgte, hvorfor han græd. Den gamle svarede først, at det var, fordi han var gammel og ikke mere kunde se med det venstre Øje. Det var jo galt nok, mente Rytteren, men han maatte da have ventet sig, at Alderen vilde medføre saadanne Skrøbeligheder; hans Taarer maatte have en anden Grund. Oldingen svarede: »Jeg græd ganske vist ogsaa af en anden Grund. Jeg gaar nemlig og læser Guds Bog, og naar jeg tænker over, hvor skønt, rigtigt og vel det er sagt, kan jeg ikke andet end udgyde Taarer af Rørelse«. — »Det har Du nok Grund til«, tog Rytteren til Orde, »men i din Alder er det uden Tvivl ikke første Gang, at Du har Koranen i Hænderne, og da Du kender den ud og ind, har din Beundring haft Tid til at sløves«. — »Du har Ret min Søn, men Sagen er den, at naar man vel overvejer mer end ét Sted heri, mener man at kunne forstaa, at hvis Guds Apostel havde hørt mere opmærksomt efter Ærkeenglen Gabriels Aaenbaring, vilde han have befalet os lige det modsatte af, hvad vi finder deri«. — »Du har maaske Ret, Mester, men hvorfor sukke derover? gør, hvad der i sig selv er rigtigt, uden at bryde Dig om de uheldigt affattede Forskrifter«. Oldingen gav sig til at hulke endnu stærkere, gestikulerede med Hænderne og sagde med brudt Stemme: »Hvis det endda kun var den Taabe af en Profet! Men er det ikke øjensynligt af mer end ti Steder, at Gabriel ikke selv har forstaaet et eneste Ord af, hvad den Almægtige dikterede ham?« Rytteren brast i Latter og skulde lige til at formane den gamle til Taalmodighed, da denne pludselig uden at tage Afsked drejede ned ad en Sidegade, idet han mumlede: »Naar Profeten og Englen Gabriel ikke har vidst, hvad de sagde, saa var det endda

kun en halv Ulykke, men naar man ser, at selve »den anden« . . . . .« Dermed forsvandt han om et Hjørne, og Resten af hans Tale gik tabt for Rytteren.

— — —

Perserne er en Nation i Forfald, derom er ingen Tvivl mulig. Og dog har Babismens og Behaismens Historie vist, hvilke Kræfter der endnu boede i Folket, hvorledes nye Idealer kunde føre til en moralsk Genfødelse. Evropæisme og rent politiske Bevægelser vil i Persien aldrig kunne faa Indflydelse

under Overfladen. Et religiøst Moment skal til, for at Gnisten kan fænge. I saa Henseende er Persiens Aand den samme som hele den for- og centralasiatiske Verdens. Men Tiden er løbet fra Bevægelser med spekulativ, abstrakt-idealistisk Farve; den tilhører Kræfter, som Persien saa lidt som den øvrige muhammedanske Verden er i Stand til at fremelske.

(De anførte Smaahistorier er, med Undtagelse af den sidste, blevne mig meddelte af Sejjid Faizullah Adib, kaldet Sejjid Muallim, i Teheran. Meddelelserne om persisk Overtro stammer for Størstedelen fra min persiske Tjener Lutfullah.)

Tunisiske Landskaber og deres Økonomi under det franske Herredømme.

Af

Professor Ole Olufsen.

II. Sluttet.

Lige saa vist som Tunisien, ligesom mange andre Egne i Subtropene, tilsyneladende eller i hvert Fald paa Overfladen, i Hovedsagen er et tørt, sterilt Land, der ved Naturens Hjælp alene kun er i Stand til at føde en forholdsvis ringe Befolkning, lige saa vist er det, at Menneskene ved Kunst kan gribe regulerende ind i Naturreglerne og bringe Landet til at yde Næring til en meget betydelig Folkemængde. Vi er jo forlængst kommet ud over det Stadium, hvor man tror, at en Ørken er en Ørken, fordi det ikke kan være anderledes, eller at et Land er skovløst, fordi der i Øjeblikket ikke vokser Træer paa det, eller at der ikke vokser de eller de Planter, fordi de ikke kan vokse der. Vende og dreje de store Love i Naturen kan vi vel ikke, men vi kan modificere dem paa mange Punkter. Det er selvfølgelig, at Mennesket først sætter sig fast der, hvor Naturen giver det Føden ind i Munden uden for stor Ulejlighed, og senere af Mangel paa saadanne økonomisk paradisiske Tilstande giver sig til at arbejde og spekulere over, hvorledes det kan sikre sin Eksistens paa de ad naturlig Vej mindre ydende Pladser paa Jordkloden, hvor der endnu er Rum.

I store Tidsrum af vor Historie har man be-

tragtet Ørkener og forladte, tørre Egne som opgivne af Gud og Mennesker, og som overladte til den Skæbne at henligge tomme og øde, fordi tidligere Tidens gunstige Klimaforhold var ophørte. Teorien var kort og godt: Central-, Mellem-, For-Asien, Nordafrika, hvor det paa sine Steder myldrer af Ruiner af Beboelser fra forrige Tider, gaar en Udtørring i Møde. De tidligere Beboeres Opgivelse skyldes en Klimaforandring fra det fugtigere til det tørre.

Sahara har ingen Skovvækst, fordi Pluvialperioden er ophørt, Arizona, Utah og Nevada etc. ligeledes.

Denne Hypotese maa imidlertid nu anses for lovlig let købt. Der er ganske vist Egne, hvor det uden Tvivl kan paavises, at Fugtligheden maa have aftaget ganske betydeligt paa en eller anden Maade, men som det ofte gaar, ligger Sandheden omtrent midt imellem, og paa de allerfleste Steder er Egnene overladt til Udtørring og Ørken, fordi Kulturen er ophørt af andre Grunde end klimatiske. Der hvor den er ophørt, kan den oplives igen, og der hvor der maaske aldrig har været nogen, kan en Kultur opstaa ved menneskelig Energi og Snille.

Eftersom Befolkningstætheden paa Jorden er